

ЗА НАСЕКОМИТЕ И ХОРАТА

РЕЦЕНЗИЯ¹

Радея Гешева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

ON INSECTS AND PEOPLE

Radeya Gesheva

Sofia University St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

rgesheva@uni-sofia.bg

Жуженето на живота се усеща под различни форми и в третия брой на литературното списание „Текстил“. Подобно на заглавието му, в него могат да се видят много вплетени идеи, свързани с насекомите и не само. Някои от тях се стелят фино като коприна, други могат да изглеждат груби като вълна или пък меки като памук. Синкретичността е присъща черта на опитите ни покажем повече лица на една и съща монета, тя се открива и на страниците на списанието. Майсторството се състои в подбора и съчетаването на мотиви и идеи, заложен в различни течения, които намират своето отражение под формата на кратки разкази, стихове, откъси от романи, визуални изображения, пресъздаващи цели идеологии.

На първо място, ще се съсредоточим върху нишката, която споява отделните части на текстила – проблематиката за насекомите и хората. Мястото на насекомите в литературата е осезаемо още от първите литературни произведения, които датират от Античността. Египтяните са наказвани от инвазии на насекоми в Библията – комари, мухи и цикади. Аристотел засяга въпроса за животните в „История на животните“, Уилям Шекспир се позовава на различни черти на насекомите, които са преносими и върху човека. Лафонтен, вдъхновен от Езоп, представя цялата палитра от фауната, с фокус върху инсектите, като върху всеки герой се пренасят определени черти на човека

¹ Literaturno spisanite Tekstil (red. Heinrich, P., G. Gochev. Iv. P. Petrov, D. Damyanov), broj 3, Sofia, 2021. [Литературно списание „Текстил“ (ред. Хайнрих, П., Г. Гочев, Ив. П. Петров, Д. Дамянов), брой 3, София, 2021].

ЗА НАСЕКОМИТЕ И ХОРАТА

и обратно – всички характеристики на животните се отнасят до човешкия свят, изпълнен с предимства и недостатъци, добродетели и пороци. В италианската литература насекомите също намират своето място на страниците на творби на автори като Джовани Верга – пчелите и кошерите, както и на Луиджи Пирандело – мухи, хлебарки и пеперуди. Сред представителите на световната литература, които им обръщат внимание, са Франц Кафка, Морис Метерлинк – с фокус върху социалните насекоми – пчели, термити, мравки, Уилям Фокнър, който дори озаглавява един от романите си „Комари“, сатиризирайки литературното общество в Ню Орлиънс.

Разнообразието на фауната е представено по един запомнящ се начин и в списание „Текстил“. Фокусът е върху насекомите, които понякога се идентифицират с хората, в други случаи са мълчаливи наблюдатели на случващото се, в трети – просто щрих от света, в който живеем. Въпросът за *човека насекомо* е поставен не само от Кафка. Способността за наблюдение през призмата на насекомото дава по-различен прочит на обикновени събития. На страниците на списание „Текстил“ се откриват литературни препратки към Пинокио, с фокус върху щуреца, към народните приказки, към индианските предания и легенди за животните и насекомите – за койота и цикадата. Внимание заслужава и поставянето на акцент върху стереотипите на отделните националности и описанието на реакцията им в аналогични ситуации: как ще постъпи при вида на хлебарка в захарта един французин, който ще приеме като *geste commerciale* ситуацията и ще пожелае опрощаване на сметката в заведението, и какво ще направи индиец във влак, когато се натъкне на същото насекомо, което просто ще смачка, без да мисли за кармата. Присъства и цялата образност на изказа, изпъстрен с метафори и сравнения, като се започне от препратката към мухата и слона, завиването като какавида, привлекателността на ситуацията, отчетена от молците, усещаци притегателната сила на една голяма крушка, полетът като на пеперуда. И в този първи прочит на списанието се открояват няколко пласта на човека: наблюдател, воайор, пътешественик, откривател, съучастник, инициатор на промяната или пък водещ до нейния успешен завършек, като всички тези форми на съществуване успяват да се съградят и благодарение на насекомото.

На второ място, ще обърнем внимание на останалите представители на фауната, които намират своята функция в творбите в списанието. Сред тях са сърната, която загубва живота си в обичайната ловна ситуация; койотът, който променя захапката си заради хитростта на цикадата; пчелите, възприемани за ориентир, показващ дали ще се

промени времето или пък не са само част от примерите, които можем да посочим. Краят на живота, без значение дали на смисленото съществуване или преминаването в друго измерение, на представител на човечеството или на животинското царство, води до ново начало. То може да включва осмисляне на случилото се, ако е осъзнато, или пък продължаване напред след загърбване на миналото. С един носталгичен поглед назад във времето някои от авторите на творбите в сборника се отправят на пътешествие с машината на времето, която прави ретроспекция на това, което го е имало едно време. Хората са вярвали на природните показатели за ориентир относно времето или промяната в климата, щурците винаги са били асоциирани с музикалността, пчелите – с добрия и благоприятен микроклимат, подобно и на светулките, стършелите и осите са били смятани за безполезни твари. Тази хармония между човека и природата, между човешкия и животинския свят е била една от целите на съществуването, безвъзвратно изгубена, поради желанието на човечеството да има повече от необходимото. Съществуват и изключения, но те са по-скоро рядкост, отколкото правило, което да се наложи и да въведе нов порядък.

На трето място, списание „Текстил“ може да бъде разгледано през призмата на отношенията на езика с тялото. Така изданието се явява и своеобразен речник за някои от понятията, които използва. Например връзката на езика с тялото очертава няколко полета на взаимодействие. Тялото е територия, върху която се водят битките, а езикът е бил превзет и е загубил войната. Тук прозират и интертекстуалните препратки към Мишел Фуко, а и много преди него – когато Аристотел говори за тялото на роба и на свободния човек, като установява вододелната линия между двете разновидности. Тялото в списанието е не само тяло на човека, а и тяло на насекомото, на животното, на социума, на властта. Тази тематика е много актуална и с оглед на случилото се през последната година, засегнато и от някои от творбите в „Текстил“. 2020 година е период на изпитания, осеян с много апокалиптични прогнози – за края на света, за разделянето с някои модели на поведение и съществуване, на преосмисляне от типа ПРЕДИ и СЛЕД. След изолацията мирисът на света е различен. Социалните мрежи са се променили. В ерата на интернет, глобализацията, пандемията, *Airbnb* апартаментите и плановите за съществуване и изява човек все по-осезаемо се чувства като насекомо. Без значение дали неговото битуване е онлайн или пък офлайн, е възможно да бъде сметнато за скъсало връзката със себе си. И тъкмо тук се появява спасителният пояс на реалните пълнокръвни човешки образи, понякога с черти на насекоми, животни или

ЗА НАСЕКОМИТЕ И ХОРАТА

дори машини. Тези хора се борят да запазят човешкото, в съня си и наяве, осъзнават, че е трудно, но не се предават. Упорити като тигровите комари или пък като магаре на мост, макар и наподобяващи насекомообразност, са все още човечни и човешки. Това са образите на един свят, който са се опитали да претопят. Но благодарение на литературата, успява да оцелее и да се съхрани.

Последното, на което ще се спрем, са впечатляващата корица и визуалните послания, които намират своето място на страниците на списанието. Посланието, което предава, е за сглобяемост, създава усещането за възможност да се проектират големината, формата, обемът, видът на насекомото, което искаме. Прилича малко на игра Лего, при която има свобода за моделиране. Говори за изобретателността, която очевидно авторите смятат за основна черта на своите читатели. Списание „Текстил“ не е просто едно четиво за свободното време докато се чака автобусът или пък се запълва времето от 30 минути между две срещи. За него се налага читателят да си даде възможност да се потопи в света, който пресъздава. Всяка страница е различна, като част от една голяма вселена. А между отделните вселени са поместени изображенията на Дамян Дамянов, който интерпретира и постулира присъствието на насекомите в нашия живот. Понякога това се случва на схеми от *Икеа* и създава усещането за модулност. Подобно на шведската верига и на компютърните игри нашето съществуване също предоставя възможност за избор. Дали да разглеждаме света през очите на насекомото, и ако се спрем на това решение, от кой вид да бъде то и на какво ще обърнем внимание, или пък да се върнем към човешкия си образ, понякога постмодерен или абстрактен, но с присъщата му склонност да наблюдава, оценява, изразява позицията си за ценностите от миналото и за тези, които ще бъдат на гребена на вълната в новия ПОСТ свят – онлайн или офлайн.